

ВІДГУК

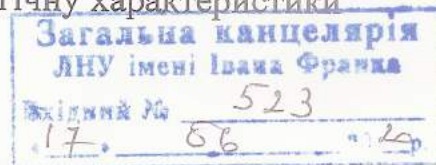
офіційного опонента, доктора філологічних наук,
професора Єсипенко Надії Григорівни
про дисертацію РИЖОЇ УЛЯНИ ВАСИЛІВНИ «Лінгвальне
вираження оповідної перспективи в сучасній британській
художній літературі (структурно-семантичний та
функційний аналіз)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за
спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Рецензовану дисертацію Уляни Василівни Рижої присвячено актуальній проблематиці — лінгвальному вираженню оповідної перспективи в прозових текстах нежанру *misery lit*, що є різновидом британської біографічної літератури. Теоретичні положення розгляду цієї теми сформульовано в межах структурно-семантичної та функційної парадигм, зокрема використано лінгвокультурний, лінгвопоетичний і прагманаративний підходи, а також теоретичні надбання постмодерністської поетики, у межах якої вагоме місце посідає дослідження нежанру *misery lit*. Основну увагу в дисертації зосереджено на структурних і семантичних аспектах експлікації оповідної перспективи, а представлення комунікативного складника точки зору у структурі постмодерністської нарації прозового тексту ХХІ століття виводить дослідження У.В.Рижої на площину лінгвопрагматики.

З огляду на зазначене, цілком логічним вважаємо подане автором обґрунтування теми і методології дослідження, а його *актуальність* не викликає сумніву з урахуванням спорадичних розробок в Україні стосовно оповідної перспективи як втілення постмодерного романного композиційного поліфонізму суб'єктів текстової комунікації.

Не викликає сумніву, що обсяг матеріалу, а це 2897 контекстуальних фрагментів з оповідною перспективою, дібраних з 10 англомовних романів, що належать до нежанру *misery lit*, написаних на початку ХХІ ст. (загальний обсяг – 3348 сторінок), достатній для висновків про лінгвальне вираження оповідної перспективи. Поєднання дискурсно-нараторологічного підходу та постмодерністської поетики до аналізу точки зору дозволило простежити ідеологічну, фразеологічну, просторово-часову та психологічну характеристики

оповідної перспективи, з одного боку, та визначити стратегії й тактики перспективізації точки зору в прозовому тексті, з іншого боку.

Чітке обґрунтування мети в роботі зумовило і її логічне формулювання, окреслення конкретних завдань, котрі, як свідчить викладений зміст дисертації, були досить успішно вирішені, а їх імплементація стосовно об'єкту і предмета дає підстави констатувати, що представлене дослідження має всі ознаки ґрунтовної кандидатської дисертації. У ній є актуальність, наукова новизна, практична цінність та певний особистий внесок дисертантки у дискурсну наратологію, а конкретніше, в дослідження нежанру *misery lit.* Випрацювана Уляною Василівною комплексна методика дослідження актуалізації оповідної перспективи в англomовних прозових текстах відкриває перспективи для тлумачення споріднених явищ в інших типах дискурсу.

Напрацювання Уляни Василівни Рижої достатньою мірою навантажені і в прикладному аспекті, вони можуть бути досить ефективно використаними в практиці вищої освіти, зокрема: в навчальній роботі (у теоретичних курсах з лінгвістики тексту, наратології, стилістики англійської мови, а також у розробці й упровадженні нових спецкурсів з лінгвопоетики, дискурсології, наратології); у науково-дослідницькій роботі (при виконанні дипломних робіт, магістерських і кандидатських дисертацій).

Сам текст наукової праці викладено на відповідному науково-теоретичному рівні, у той же час його не перевантажено науковою термінологією. Дисертацію оформлено згідно з існуючими стандартами і кваліфікаційними вимогами. Дисертація релевантно та достатньою мірою супроводжується наочним ілюстративним матеріалом у вигляді тестових фрагментів.

Основні результати дослідження знайшли своє відбиття у достатній кількості публікацій – 11-ти одноосібних публікаціях автора: з них 6 статей опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, 1 стаття видана в міжнародному періодичному виданні, а також 4 – у збірниках тез наукових доповідей. Окрім того, дисертацію апробовано на 4 міжнародних наукових і 2 всеукраїнських

конференціях; її зміст адекватно і об'єктивно висвітлено в представленому на розгляд опонента авторефераті.

До заслуг дисертаційної роботи слід віднести струнку композиційну побудову та збалансовану структуру, що дозволяє слідкувати за розвитком концепції дослідження. У роботі спостерігаємо послідовне представлення усіх таксонів дослідження (неожанр *misery lit*, оповідна перспектива, фокалізація) у двох блоках: теоретико-методологічному (розділи 1 та 2) та дослідницькому (3 і 4 розділи).

Основна увага у теоретичному розділі дисертації *«Теоретичні передумови дослідження оповідної перспективи у сучасній британській художній літературі»* зосереджена на узагальненні поглядів на точку зору (англ. *point of view*) в межах лінгвістичних учень, наративній поетиці, дискурсній стилістиці та особливостях позицій автора, наратора, персонажа і читача. Ґрунтовний теоретичний фундамент роботи складають використані та узагальнені досягнення сучасної наукової лінгвістичної думки, як українських так і зарубіжних вчених. Скрупульозно та педантично описує Уляна Василівна способи і засоби експлікації наративної точки зору у другому розділі *«Методологічна база вивчення точки зору у прозових текстах художнього постмодерністського дискурсу»*, обґрунтовує матеріал дослідження і подає етапи свого наукового пошуку. Дисертантка засвідчила належний рівень професійної підготовки, філологічну ерудицію, ґрунтовну обізнаність із науковим надбанням у сфері лінгвопоетики і прагмалінгвістики. У третьому розділі *«Наративна структура художнього постмодерністського прозового тексту: структурно-семантичний аспект експлікації точки зору»* авторка розкрила структуру постмодерністської оповіді і вивчила точку зору в чотирьох планах її вираження: ідеологічну характеристику точки зору як оцінний рівень оповідача; фразеологічну характеристику як лінгвальний рівень опису тестових антропонімів; просторово-часову характеристику як хронотопну позицію наратора; психологічну характеристику точки зору як суб'єктивно-об'єктивну проекцію оповіді. Виокремлені й прикладово проілюстровані всі чотири плани вираження точки зору у текстах. Великий дослідницький блок

прагмалінгвістичного спрямування представлений у дисертації у четвертому розділі «*Наративна структура художнього постмодерністського прозового тексту: комунікативно-прагматичний аспект експлікації точки зору*», який присвячений розгляду комунікативного (п.4.1.) та прагматичного (п.4.2.) складників точки зору. Запропоновано детальний аналіз стратегій та тактик перспективізації точки зору на ідеологічному (с.165-173), фразеологічному (с.173-182), просторово-часовому (с.182-194) та психологічному (с.194-200) рівнях. Оскільки в об'єктиві наукового пошуку є точка зору, то дисертантка вивчає її прагматичну складову з позиції авторської точки зору (с.204-212), консолідованої (с.212-217), паритетної (с.217-219) і персонажної (с.219-224) точок зору.

Якісна репрезентація фактологічного матеріалу, кваліфікована селекція текстових фрагментів з оповідною перспективою, глибокий лінгвістичний та прагматичний аналіз представлення точки зору в тексті дають підстави вважати працю Уляни Василівни Рижої плідною, вагомою та перспективною для подальших досліджень проблем лінгвістики тексту і прагмалінгвістики.

Разом з тим, кваліфікуючи рецензовану дисертацію як багатопланове серйозне, дослідження, хочемо зосередитись на деяких *недоглядах та побажаннях*:

1) Певного уточнення вимагає, на наш погляд, матеріал дослідження. На с. 2 автореферату і с.92 дисертаційного рукопису зазначено, що ним є «художні прозові тексти відомих представників нежанру сучасної британської літератури *misery lit* 1997-2010 рр.» Проте із десяти авторів двоє письменників є представниками американської літератури: Френк Маккорт (ірландець за походженням), який у 1997 році отримав Пуліцєрівську премію як американський письменник, та Дейв Пельцер, уродженець м. Сан-Франциско, який в автобіографічній книзі описав жорстоке поводження рідної матері до себе і своїх чотирьох братів. Хоча поділяємо думку дисертантки, що ці два американські автори є основоположниками досліджуваного нежанру літератури, і їхні твори беззаперечно заслуговують бути матеріалом наукової розвідки.

2) Цікавими є висновки Уляни Василівни про ідеологічну характеристику точки зору, яка, власне, є світоглядною позицією оповідача. З огляду на специфіку жанру творів, «в яких автор/ка описує труднощі та випробування, пережиті в період дитинства» (с.21 дисертації), розкрита дисертанткою концепція «хліба» вписується в ідеологію бідності, що виразно проілюстровано тестовими фрагментами (с.102). Хотілося б також дізнатися, які концепції втілюють ідеологію пияцтва, неблагонадійності й аморальності, про які мова йде на с.101.

3) Дисертаційне дослідження містить значну кількість прикладів, що ілюструють лінгвальні та дискурсивно-нарративні ознаки оповідної перспективи, проте у роботі бракує системного представлення кількісних даних рекурентності тієї чи іншої характеристики точки зору у тексті. Наприклад, на сторінці 126 зазначається, що «оповідна перспектива ‘пташиного польоту’ часто знаходить застосування у творах», на сторінці 225 – «аналіз стратегій і тактик перспективізації точки зору на просторово-часовому рівні показав, що письменники ... активно використовують хронологічні стрибки, ретроспекцію і проспекцію, причому остання трапляється *значно рідше*». Робота би лише виграла, якби якісний опис підкріплювався кількісними підрахунками.

4) Досліджуючи стратегії і тактики перспективізації точки зору в прозовому творі, дисертантка виокремлює, зокрема, спонукальну, зневажальну, протестну стратегії і стратегію безпорадності, а також тактики, що розкадровують ці стратегії (с.166), проте хотілося б дізнатися, чи траплялися випадки в досліджуваному автобіографічному жанрі *misery lit*, коли вдається розмежувати комунікативні стратегії автора-оповідача як персонажа твору й автора-письменника як творця літературного твору? На наш погляд, при вивченні комунікативно-прагматичного аспекту експлікації точки зору у художньому тексті важливо розрізняти акти комунікації, здійснені в площині «автор-письменник – наратор – персонаж – читач» (розвідки цих питань знаходимо у працях О.О.Потебні, Г.В. Степанова, І.А.Бехти, С. Четмена та інших видатних наратологів). Хоча припускаємо, що на використання комунікативних стратегій у досліджуваних творах буде впливати специфіка біографічного жанру, яка й визначатиме превалювання нарративної стратегії.

5) На наш погляд, здійснений Уляною Василівною глибокий нарративний аналіз оповідної перспективи у художніх прозових текстах уможливило створення узагальненої моделі мовно-культурної проекції точки зору в нежанрі misery lit, яка б логічно фіналізувала й графічно унаочнила отримані результати наукового пошуку дисертантки.

Слід зауважити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації як оригінального за задумом та виконанням, і як наслідок, завершеного наукового дослідження. Дисертація РИЖОЇ УЛЯНИ ВАСИЛІВНИ «Лінгвальне вираження оповідної перспективи в сучасній британській художній літературі (структурно-семантичний та функцій ний аналіз)» повністю відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка, Рижа Уляна Василівна, безперечно заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04. – германські мови.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

Єсипенко Н.Г.

